

Sysmän uuden koulurakennuksen avajaiset

16.12.2022

Liisa Keltikangas-Järvinen

Hyvä juhlaväki: kutsuvieraat, rehtori, opettajat, oppilaat, kunnan edustajat, kaikki te, jotka olette tulleet juhlimaan uuden koulun avajaisia.

Koulutus on Suomen menestyksen kivijalka; sille pohjaa taloutemme kilpailukyky. Koulun tärkein tehtävä on valmistaa oppilaat kohtaamaan yhteiskunnan muutokset, opettaa heille työelämätaidot. Suurin muutos tapahtuu digitalisaation avulla; pisin askel tulevaisuuteen tapahtuu digiloikkana, ja tässä Suomen tulee olla edelläkävijä. Uusi ymmärrys oppimisesta on astunut perinteisen koulun tilalle. Monilukutaito on korvannut entisaikojen paksujen teosten lukemisen. Tieto ei ole enää oppikirjoissa, vaan saatavilla joka puolelta. Opettajan rooli on muuttunut. Hän ei enää jaa tietoa, ”opeta” asioita, vaan ohjaa oppilaan etsimään itsenäisesti tietoa. Koulu on astunut uuteen aikaan.

Kuulostiko tämä tutulta? Varmaan, koska olen kopioinut nämä väitteet valtioneuvoston uusimmista strategiamietinnöistä ja ETLAn ja VATTin julkilausumista. Varmaan ne kuulostivat myös järkeviltä, koska minkä tahansa väitteen saa kuulostamaan järkevältä, kun sitä riittävän kauan toistaa.

Mutta ovatko nämä väitteet paikkansapitäviä? Eivät. Ne ovat kaikki joko tutkimustiedon vastaisia, väärin, tai tyhjää sanahelinää. Ainoa, mikä pitää paikkansa, on väite koulun muutoksesta. Se on ollut todella suuri.

Ensimmäinen muutos on tapahtunut koulun arvomaailmassa. Siinä missä aiemmin koulu asetti itselleen arvoja, sellaisia kuin sivistys ja tasa-arvo, ja ohjasi niiden kautta yhteiskuntaa, nyt yhteiskunta, lähinnä talouselämä ohjaa koulua ja asettaa sille tavoitteita. Jos koulu ennen muutti yhteiskuntaa, nyt koulun odotetaan sopeutuvan yhteiskunnan muutoksiin, ikäänkuin yhteiskunta ei muodostuisi ihmisten toimista, vaan olisi jokin ulkoa määritelty vakaa suure. Ennen tavoitteeksi asetettiin oppilaan kasvu vastuuntuntoiseksi, eettisesti vahvaksi ihmiseksi, niin että yhteiskuntakin tulisi paremmaksi. Nyt yhteiskunta on sama kuin talouselämä, jonka vaatimuksiin ihmisen tulisi sopeutua, ellei itsestään, niin sitten erilaisten psykologien ja mentoreiden avulla. Oppilaan

ihmiseksi kasvaminen on kutistunut työelämätaitojen saavuttamiseksi. Nuoruus ei ole enää elämänvaihe, jolla on itseisarvo sinänsä, vaan nuoruutta arvioidaan sen mukaan, miten hyvin lapsi ennättää sen aikana valmistua aikuisuuteen

Minulta on kysytty, onko minulla jotain työelämätaitoja vastaan, kun olen kritisoinut niiden asettamista koulun tavoitteeksi. Ei, ei ole. Olen niistä kovinkin innostunut, kunhan joku ensin kertoo minulle, mitä ne ovat. Mitä ovat sellaiset koulun opettamat työelämätaidot, joita tarvitsee yhtä hyvin leipuri, lääkäri, meribiologi, kirjastonhoitaja, auton asentaja ja kotiäiti. Jos tarkoitetaan kykyä tulla toimeen muiden kanssa ja kykyä ottaa huomioon muut ihmiset ja arvostaa heitä, niin ennen tätä kutsuttiin hyväksi käytökseksi, ja se ulotettiin koko elämään sen sijaan, että se olisi typistetty koskemaan vain työelämää.

Jokainen teistä on varmasti kuullut väsyksiin saakka digiloikasta, jonka tulisi olla aina vain nopeampi ja pitempi. Digiloikka kaiken ratkaisuna ei ole korvannut vain opettajia, vaan myös oppilaatkin. Valtioneuvoston koulupoliittisessa strategiamietinnössä vuodelta 2021 ratkaistaan kaikki vastaantulevat kysymykset digitalisaatiolla; opettajia mietinnössä ei edes mainita. Mutta ei siellä puhuta oppilaistakaan. Oppilaat mainitaan 23 sivuisen mietinnön sivulla 19 yhdellä lauseella, kohdassa ”menoerät”.

Hyvät Sysmän kuntapäättäjät. Eiväthän nämä uuden koulun oppilaat ole teille pelkkä menoerä? Ovathan he edes pienessä määrin omaa ainutkertaista elämänsä eläviä nuoria, joista kyllä sitten kasvaa aktiivisia kuntalaisia ja mahdollisia veronmaksajia?

Hyvät oppilaat. Te saatte jatkuvasti lukea, miten ahdistus ja masennus nuorten keskuudessa kasvaa, jopa niin, että puhutaan jo vakavista mittasuhteista. Ensisijainen syy ei ole teissä nuorissa, vaan yhteiskunnan kouluun siirtämissä vaatimuksissa, ja ennen kaikkea nuoren kehitystasoon nähden vääränlaisissa vaatimuksissa. Koulumaailma on tällä hetkellä täynnä odotuksia, jotka ovat täydellisessä ristiriidassa kehityspsykologisen tutkimustiedon kanssa. Nuoren kyky ottaa vastuuta ja päättää asioistaan, kuten opinnoistaan ja tulevaisuudestaan, on kiinni hänen aivojensa kypsymisestä. Aivojen osista otsalohko kypsyy viimeisenä, eikä tätä kypsymistä voi minkäänlaisin pedagogisin keinoin nopeuttaa. Otsalohkon kypsymiseen puolestaan on sidottu sellaisia ominaisuuksia kuin itseohjautuvuus, impulssikontrolli, pitkäjänteisyys, kyky sietää pettymyksiä ja epäonnistumisia.

Jo peruskoulun ala-asteella on nykyään odotuksia sellaisesta itseohjautuvuudesta, johon aivotutkimuksesta tiedämme lapsen olevan kypsä vasta 18 ikävuoden jälkeen, ja lukion alussa oppilaalta vaaditaan sellaisia ratkaisuja ja päätöksiä, joihin hän on kypsä vasta 20 ikävuotta ohitettuaan. Seurauksena on itseluottamuksen menetystä ja ahdistusta.

Näiden tutkimustiedon kanssa ristiriidassa olevien odotusten lisäksi tarkoittaa koko koulu-aika arvioinnin kohteena olemista tavalla, jossa aikuisellakin olisi joskus kestämistä. Jos teidän opettajianne arvioitaisiin läpi lukukauden samalla tavalla: tänään englannin opettaja osoitti tuttua, vakaata laatua, mutta matematiikan opettaja yllätti ja ylitti itsensä, ruotsin opettajan kiinnostus opetusta kohtaan ei ollut vielä kukaan palannut, historian opettaja toimi entiseen tapaan keskinkertaisesti, voisi olla, että aikuiset ilmaisivat vastalauseensa. En tarkoita, että koulussa ei saisi olla arviointia, vaan tarkoitan, että teiltä vaaditaan vahvuutta tavalla, jota ette ole ehkä tulleet ajatelleeksi.

Kaikesta tästä huolimatta, uskaltakaa luottaa itsenne, uskaltakaa haaveilla ja uskaltakaa asettaa elämälle tavoitteita. Olin viikko sitten ylioppilasjuhliissa, jossa koulun tämän vuoden tulos oli koulun lähes 70-vuotisen historian paras: 70% oppilaista kirjoitti vähintään 6 laudatoria. Tiedättekö, he eivät olleet yhtään sen erikoisempia tai lähtökohtaisesti aivan erilaisia oppilaita kuin te täällä. Te yllätte samaan. En tarkoita, että elämän tavoite on kirjoittaa 8 laudatoria, tai että se olisi jonkinlainen ihmisen mitta. Ei ole, mutta tarkoitan, että te olette samanlaisia lapsia, teidänkin siivet kantavat vaikka mihin, kun luotatte itsenne, yritätte, ja uskallatte asettaa tavoitteita ylioppilaskirjoitusten, tai ammattikoulun juuri sen vaativimman linjan suhteen, joka teitä kiinnostaa, ja joka on teidän haaveissanne.

Vanhemmille kertoisin, että teidän roolinne on nykykoulussa entisestään korostunut, kuten kaikki tutkimustulokset osoittavat. Se ei tarkoita, että teidän tulisi ryhtyä käymään koulua lapsenne kanssa. Ei teidän tarvitse osata opettaa lapsillenne fysiikkaa tai matematiikkaa, eikä teidän tarvitse osata kuulustella heiltä kemian koealuetta, mutta opettakaa heille, että tulokset tulevat työnteolla, ja työnteoko ei aina ole kivaa. Joskus se on erittäin kurjaa ja ikävää. Tämä on paras oppi, minkä voitte koululaisellenne antaa.

Meillä on erikoinen käsitys motivaatiosta. Ajatellaan, että motivaatio on jotain, joka tulee ensin ja sen seurauksena tulee oppiminen. Motivaation antavat joko vanhemmat lapsen taskuun tämän lähtiessä kouluun, tai sitten opettajat herättävät ensin motivaation, ja sitten lähtee oppiminen. Tutkimus kuitenkin

osoittaa, että oppiminen tuottaa motivaation; mitä suuremman työn takana on oppiminen, sitä enemmän motivaatio nousee.

Hyvät opettajat. Palaan esitykseni alkuun ja siellä mainitsemini väitteisiin, joista on muodostunut tyhjiä hokemia. Ensimmäiseksi digitalisaatio. Laaja, suorastaan massiivinen tutkimusnäyttö osoittaa, kuten myös suomalaiset PISA tulokset, että mitä enemmän opetuksessa käytetään digitalisaatiota, sitä huonommat ovat oppimistulokset. Ennen kaikkea kuilu hyvien ja huonojen oppilaiden välillä kasvaa. Tämä on huolestuttavaa, koska Suomi kuuluu jo nyt niihin OECD-maihin, joissa kuilu hyvien ja huonojen oppilaiden välillä on nopeimmin kasvava. Kaiken ratkaiseva digiloikka saattaa nopeuttaa kehitystä kohti uutta luokkayhteiskuntaa. Vaikutus ei rajoitu vain oppimistuloksiin, vaan mitä enemmän digitalisaatiota opetuksessa, sitä väsyneempiä ovat opettajat.

Digitalisaatio asettaa haasteen perinteiselle lukemiselle. Oppiminen digitalisaation avulla on luonnollisesti erotettava tietokonepeleistä, mutta nämä kulkevat käsi kädessä: digioppiminen lisää myös oppilaiden pelaamista. Lukeminen ei pysty kilpailemaan pelaamisen, ei edes digioppimisen kanssa. Verbaalinen ja visuaalinen prosessointi jo sinänsä toimivat eri aivoalueilla, ja valmiiden, visuaalisten kuvien katseleminen on ihmiselle ratkaisevasti helpompaa kuin mielikuvien luominen itse luetun tekstin avulla. Olemme taipuvaisia näkemään digitalisaatioon liittyvän kuvallisen ilmaisun uutena, pedagogisena välineenä, ja siten edistyksenä. Unohdetaan, että jo kivikaudelle ihmiset kommunikoivat kuvin. Sitten keksittiin kirjoitus, ja ajatuksia voitiin välittää kirjoitetuin sanoin. Tätä kutsuttiin sivistykseksi. Niinpä digitalisaation tuoma kuvallinen ilmaisu ei ehkä olekaan edistystä, vaan askel taaksepäin, yksinkertaisempaan kommunikoinnin muotoon.

Digitalisaation keinot, ennen kaikkea pelit on lisäksi suunniteltu niin, että ne tuottavat aivoissa ns. dopamiinimyrskyn, eli nopean mielihyvän kokemuksen, mitä mikään kirjan lukeminen ei tuota. Dopamiinimyrsky koukuttaa nopeasti lapsen. Onko joku kuullut lapsesta, jolta täytyy repiä kirja kädestä, ja jonka päivittäistä kirjan lukemisen aikaa on rajattava niin, että siitä täytyy jatkuvasti kiistellä.

HS:n Mieliideosastolla oli jokin aika sitten kirjoitus, jossa sanottiin, että kirjojen lukemista ei enää tarvita, vaan sen on korvannut monilukutaito eli sanojen lisäksi kuvien ymmärtäminen. Kuva ei kuitenkaan voi koskaan korvata sanaa, vaan kirja antaa ajattelulle ja ymmärtämiselle eväät. Ihminen pystyy

ajattelemaan ja ymmärtämään asioita juuri niin paljon, kuin mitä hänellä on käsitteitä käytössään; ei ole olemassa käsitteistä irrallista, vapaana vellovaa, mutta kuitenkin loogista ajattelua. Käsitteitä ei saada kuvista vaan kirjoitetusta tekstistä.

Koulua vaaditaan uudistumaan perusteena, että se on liian perinteinen. Ihmisen aivot ovat kuitenkin perinteiset. Ne eivät ole muuttuneet tuhannessa vuodessa mihinkään.

Hyvät opettajat. Jos te rakennatte koulun, jossa oppilaalle tarjotaan pysyvä luokka hänen sosiaalisten taitojensa kehittymistään varten, opettaja ottaa opettajan roolin ja opettaa, ei pelkästään ohjaa oppilaita oppimaan, oppilailla on oppikirjat, selkeät oppiaineet ja lukujärjestykset, ja kokeissa selkeät koealueet, digitalisaatiota käytetään vain silloin, kun se selvästi edistää oppimista, koulussa on paljon rutiineja ja ennakoitavuutta ja mahdollisimman vähän odottamatonta, niin olette rakentaneet uusimman tutkimustiedon mukaisen koulun.

Jos te vielä palautatte käsin kirjoittamisen, olette pedagogiikan edelläkävijöitä. Käsin kirjoittaminen on nimittäin aivojen kehitykselle fundamentaalinen taito. Se muuttaa aivojen rakennetta ja muodostaa uusia hermoverkkoja, jotka puolestaan lisäävät oppimiskapasiteettia. Näppäimistöllä kirjoittaminen ei tätä tee; aivojen ja näppäimistön välillä ei ole samaa yhteyttä, kuin mikä on aivojen ja käsin kirjoittamisen välillä. Käsin kirjoittamisesta luopuminen on ollut yksi koulumaailman suurimpia erheitä, ja tämä luopuminen on suomalainen ilmiö. Muualla kirjoitetaan edelleen kouluissa myös käsin.

Hyvät opettajat, uskokaa itseenne ja oppilaisiin. Olen kuullut useammin kuin kerran lauseen: "Eihän meillä täällä Sysmässä laudatureja kirjoiteta" Miksi ei? Täällä on aivan samanlaisia opettajia ja oppilaita kuin siinä lukiossa, jossa se 70% kirjoitti vähintään 6 laudaturia. Tällaisista ajatuksista tulee niin sanottuja itseään toteuttavia profetioita: oppilaat toteuttavat lausutut "odotukset".

Tällaisin tulevaisuuden näköaloin haluan toivottaa uudelle koululle onnea ja menestystä!

